

не з моменту вручення такого рішення, а з моменту його прийняття слідчим чи прокурором. Альтернативою в цьому може бути внесення змін до чинного КПК України, які б передбачали обов'язковість винесення постанови про підозру слідчим чи прокурором, а зазначена постанова вручалась запідозреній особі в порядку вручення повідомлень. Під час вручення постанови про підозру слідчий чи прокурор зобов'язані оголосити та роз'яснити її зміст, вручити її копію, роз'яснити підозрюваному його процесуальні права шляхом вручення відповідної пам'ятки. З метою забезпечення законності зазначеної процесуальної дії необхідного скласти відповідний протокол.

ТРОФИМЕНКО В. М.

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
докторант кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КПК УКРАЇНИ В ПІДГОТОВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Однією із новацій КПК України, яких він містить чимало, є передбачений порядок підготовчого провадження, що являє собою первісний етап судового провадження у першій інстанції. Оскільки засадою кримінального провадження, що безпосередньо впливає на типологію сучасного кримінального процесу України, є змагальність, законодавець суттєво змінив призначення цього етапу кримінального провадження та порядок вирішення судом питань, пов'язаних із підготовкою майбутнього судового розгляду. Концептуальною новелою КПК в цій частині є також можливість ухвалення судом вироку в підготовчому судовому засіданні на підставі укладеної сторонами угоди і затвердження її судом. Такий підхід законодавця до вирішення даного питання, що спочатку викликав здивування фахівців, уявляється цілком правильним, оскільки у випадку затвердження судом угоди докази в судовому засіданні не досліджуються, а тому і немає сенсу проводити судовий розгляд кримінального провадження.

Підготовче судове засідання відбувається згідно з правилами, передбаченими КПК для судового розгляду. За загальним правилом судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження, крім випадків, передбачених законом. Особливістю підготовчого засідання щодо угоди є те, що таке провадження проводиться за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження, відсутність яких не є перешкодою для розгляду (ч. 2 ст. 474 КПК). У зв'язку з цим слід

підкреслити, що у випадках, коли в підготовчому засіданні розглядається угода про примирення, обов'язковою має бути участь її сторін, а саме — потерпілого та підозрюваного (обвинуваченого). Прокурор не є стороною цієї угоди, а тому і його участь у підготовчому засіданні в даному випадку не є обов'язковою.

Забезпечуючи змагальність судового провадження, законодавець передбачив, що матеріали досудового розслідування до початку підготовчого судового провадження до суду не надаються. Зважаючи на це, уявляється, що під час підготовчого судового засідання прокурор має заявити клопотання про долучення до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності документів, інших матеріалів (у тому числі матеріалів досудового розслідування), що мають значення для цього провадження. Таке долучення повинно бути здійснено прокурором в найкоротший строк, оскільки після призначення справи до судового розгляду на виконання вимог п. 5 ч. 3 ст. 314 КПК головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання.

Слід мати на увазі, що подальший самостійний збір доказів сторонами кримінального провадження для представлення їх суду під час судового розгляду кримінальним процесуальним законом не передбачено. На цій стадії судового провадження збирання додаткових доказів, а саме — витребування певних речей чи документів, отримання тимчасового доступу до речей і документів, залучення експерта для проведення експертизи можливе лише шляхом заявлення суду відповідних клопотань, які вирішуються в порядку, визначеному ст. ст. 332, 333 КПК.

КПК передбачає можливі рішення суду в цій стадії кримінального провадження. Зважаючи на суттєву зміну порядку провадження на даному етапі, вони також відрізняються новелізацією порівняно із раніше чинним Кодексом. Прийняття деяких з них на практиці викликає певні питання, а тому і слід зупинитися на їх аналізі. Так, в підготовчому провадженні суд може затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування. При цьому необхідно, звернути увагу, що в ст. 314 КПК сказано, що в такому випадку досудове розслідування повинно продовжуватися в порядку статей 468–475 КПК (тобто в особливому порядку, передбаченому для укладення угод), а в ч. 7 ст. 474 КПК йдеться про те, що в такому разі досудове розслідування продовжується в загальному порядку. У зв'язку з цим виникає питання щодо норми, яка підлягає застосуванню. При конкуренції загальної і спеціальної норми має застосовуватися спеціальна норма, а тому можна зробити висновок, що при відмові суду затвердити угоду досудове розслідування повинно продовжуватися в загальному порядку.

В цьому ж контексті слід зупинитися ще на одному питанні, яке досить часто постає на практиці, проте не має свого законодавчого вирішення. Якщо суд відмовляє в затвердженні угоди, яка направлена до суду одночасно з обвинувальним актом, він, як зазначено вище, повертає матеріали прокурору для продовження досудового розслідування. Проте у випадку фактичного його закінчення на момент направлення до суду обвинувального акту разом із укладеною угодою встановлений законом порядок втрачає сенс, а крім того, призводить до необґрунтованого зволікання із проведенням судового розгляду, чим порушується одна із засад кримінального провадження — розумні строки (ст. 28 КПК). У зв'язку з цим вбачається, що в наведених випадках прокурору необхідно заявити клопотання про продовження судового провадження в загальному порядку у зв'язку із закінченням досудового розслідування.

Ще одним рішенням суду в підготовчому засіданні може бути закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених п. п. 4–8 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК. Аналіз цих підстав дозволяє дійти висновку, що йдеться про ті обставини, які не потребують перевірки та дослідження, а є очевидними і можуть бути підтверджені відповідними документами.

Також на даному етапі кримінального провадження суд може повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що контрольна функція суду щодо проведеного досудового розслідування суттєво змінена законодавцем порівняно із раніше чинним КПК, а точніше обмежена лише встановленням відповідності поданих до суду процесуальних рішень формальним вимогам закону до їх форми та змісту. Тому при поверненні вказаних документів прокурору суд не повинен оцінювати правильність кваліфікації слідчим, прокурором дій підозрюваного (обвинуваченого), встановлення обставин кримінального правопорушення тощо. Тим більш неприпустимим уявляється дача судом вказівок щодо усунення встановлених недоліків шляхом проведення процесуальних дій. Адже законодавець відмовився від повернення справи на додаткове розслідування, яке в концепції змагального кримінального процесу виглядає алогічним.